

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

УДК 330.342:336.7

DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-4-31>**Поченчук Г.М.**доктор економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії, менеджменту і адміністрування
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича**Бабух І.Б.**кандидат економічних наук,
асистент кафедри маркетингу, інновацій та регіонального розвитку
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича**Pochenchuk Galyna**

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Babukh Iona

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

**ЕКОСИСТЕМНИЙ ПІДХІД НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ
У ЦИФРОВУ ЕПОХУ****THE FINANCIAL SERVICES MARKET ECOSYSTEM APPROACH
IN DIGITAL AGE**

У статті розглянуто особливості екосистеми як сучасної моделі реалізації економічних відносин в умовах становлення цифрової економіки та динамічного впровадження нових цифрових технологій у сферу фінансових послуг. Розглянуто еволюцію сутнісних характеристик екосистеми та її можливості щодо формування нових взаємозв'язків та співпраці економічних агентів, а також проаналізовано їх утілення в концепції ширингу. Охарактеризовано сучасні тренди розвитку ринку фінансових послуг у контексті використання цифрових технологій та появи фінтех-компаній. Визначено ключові напрями розвитку фінтех-сфери (FinTech, InsurTech, RegTech, SupTech) та систематизовано компанії українського сектору фінтех за сферами діяльності. Обґрунтовано необхідність та можливості формування екосистем фінансових послуг, що поєднують економічних агентів із боку попиту та пропозиції фінансових послуг з урахуванням цифрових технологій, функціонування яких дасть змогу збільшити швидкість надання, мобільність, якість, а також зменшити ціну фінансових послуг. Визначено напрями інституціональних змін фінансової сфери щодо регуляторного забезпечення можливостей функціонування екосистем фінансових послуг.

Ключові слова: екосистема, цифровізація, ширингова економіка, фінтех, екосистема фінансових послуг.

В статье рассмотрены особенности экосистемы как современной модели реализации экономических отношений в условиях становления цифровой экономики и динамичного внедрения новых цифровых технологий в сферу финансовых услуг. Рассмотрена эволюция существенных характеристик экосистемы и ее возможностей по формированию новых взаимосвязей и сотрудничества экономических агентов, а также проанализировано их воплощение в концепции ширинга. Охарактеризованы современные тренды развития рынка финансовых услуг в контексте использования цифровых технологий и появления финтех-компаний. Определены ключевые направления развития финтех-сферы (FinTech, InsurTech, RegTech, SupTech) и систематизированы компании украинского сектора финтех по сферам деятельности. Обоснованы необходимость и возможности формирования экосистем финансовых услуг, объединяющих экономических агентов со стороны спроса и предложения финансовых услуг с учетом цифровых технологий, функционирование которых позволит увеличить скорость предоставления, мобильность, качество, а также снизить цену финансовых услуг. Определены направления институциональных изменений финансовой сферы относительно регуляторного обеспечения возможностей функционирования экосистем финансовых услуг.

Ключевые слова: экосистема, цифровизация, шеринговая экономика, финтех, экосистема финансовых услуг.

The features of the ecosystem as a modern model of economic relations realization in the conditions of digital economy formation and dynamic introduction of new digital technologies in the sphere of financial services are considered in the article. The modern trend of the development of economy in the context of new technologies introduction has been characterized, basic digital technologies of disruptive nature are generalized. The evolution of the essential characteristics of the ecosystem and its ability to form new relationships and cooperation of economic agents are considered, as well as their implementation in the concept of sharing. It has been determined that the digital age is changing the way we do business, as well as the requirements for information technology we use. Digitalization enables and requires the use of adaptive economic systems, ensuring that their components are congruent. The modern trends in the development of the financial services market in the context of the use of digital technologies and the emergence of fintech companies are characterized. The key directions of the fintech sphere development (FinTech, InsurTech, RegTech, SupTech) are identified and the companies of the Ukrainian fintech sector are systematized according to their spheres of activity. The features of creation and development of the financial services market in Ukraine are generalized. The necessity and possibilities of financial services ecosystems formation combining economic agents on the side of the demand and supply of financial services with consideration of digital technologies are substantiated. The necessary components of the financial services ecosystems formation are described. It is noted that besides the prospects FinTech companies functioning raises many institutional problems related to management and legal regulation of activity. The directions of the institutional changes in the financial sector regarding the regulatory provision of opportunities for financial services ecosystems functioning in the context of ensuring technological neutrality, increasing inclusivity and transparency of the financial services market are identified.

Key words: ecosystem, digitalization, sharing economy, fintech, ecosystem of financial services.

Постановка проблеми. Цифрові технології надають сучасній економіці нових сутнісних рис – відкритості комунікацій та повсюдної колаборації, – стаючи її «нервовою системою». Очевидним проявом цього є зміна форм існування економіки: витіснення класичного способу торгівлі, прив'язаного до певного місця угоди, банків як сховищ реальних грошових запасів, проведення касових розрахунків за допомогою роботів і, в перспективі, трансформація всієї грошово-фінансової системи та ринків. Технології стрімко змінюють ринки. Активний їх розвиток дає можливість учасникам ринку фінансових послуг створювати та пропонувати для своїх клієнтів нові сервіси та послуги. Розвиток фінтех-сектору сприяє появі нових банківських та фінансових продуктів, що дають більше можливостей і зручності для користувачів та вимагають упровадження нових моделей функціонування та взаємодії всіх учасників фінансових відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цифровізація всіх сфер життя суспільства лише набуває розмаху, що викликає зацікавленість науковців. Так, вагомі дослідження у цій царині здійснено в наукових працях Б. Ван Арка, Е. Вільямса, С. Волосович, В. Геєця, А. Гриценка, Д. Енгельбара, Р. Інклара, Н. Краус, Е. Петера, М. Тіммер, С. Хантінгтона. Теоретичним та прикладним аспектам розвитку та функціонування фінансових технологій також присвячено значну кількість наукових праць зарубіжних і вітчизняних дослідників, таких як Ю. Бажал, Дж. Ван Дейн, О. Васюренко, С. Гошал, Д. Дранове, Д. Емері, М. Міллер, Х. Мінські, Ф. Мишкін,

Р. Мертон, Г. Мінцберг, Л. Уайт, Л. Федулова, Дж. Фіннерті, У. Шарп. Розуміння необхідності формування екосистем обґрунтовується фундаментальними працями зарубіжних науковців Г. Чесбро, Г. Іцковіца, М. Рассвела, Я. Максвелла, Дж. Мура та роботами вітчизняних учених, серед яких слід відзначити В. Александрову, І. Брікову, З. Варналія, М. Даниловича, О. Марченко, В. Реутова, Л. Федулову, О. Христенко. Попри значний внесок учених у розроблення теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо становлення цифрової економіки та запровадження фінансових технологій на цій онові, функціонування екосистем, швидкий технологічний розвиток та випереджаюче застосування нових технологій і моделей у фінансовій сфері вимагають поглиблення досліджень, пов'язаних із цифровізацією фінансових послуг та взаємодією економічних агентів у процесі їх виробництва, реалізації та споживання.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є обґрунтування можливостей та перспектив використання екосистемного підходу до відтворення сфери фінансових послуг в умовах прискореного розповсюдження фінансових технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цифровізація економіки та суспільного життя є загальним трендом розвитку світового господарства в сучасних умовах. Цифрова економіка виступає акселератором соціально-економічного життя сучасного суспільства, саме вона здатна значно підвищити ВВП країни як двигун конкурентоспроможності, інновацій. Розгляда-

ючи визначення цифрової економіки, можна відзначити, що здебільшого превалює компонентний підхід, що включає використання цифрової інформації та знань як ключового чинника виробництва, забезпечення дистрибуції за допомогою е-комерції, використання мереж для обміну інформацією у цифровому вигляді та для перетворення соціальних взаємодій [10]. Концепція цифрової економіки наголошує цифрову форму інформації та знань, охоплює всі аспекти суспільства, впливаючи на те, як люди взаємодіють і дають широкі соціологічні зміни. Для будь-якої країни цифровізація є важливою для підвищення власної безпеки, зміцнення економічного становища, підвищення рівня економічної грамотності та обізнаності населення.

Нові цифрові технології радикально змінюють погляди на ведення бізнесу. Приклад шести компаній світу, які існують не більше 20 років (Uber, Airbnb, Facebook, Instagram, Netflix, Alibaba), демонструє, що саме завдяки можливостям сучасних IT-технологій вони зуміли створити принципово нові моделі бізнесу і домогтися вагомих результатів. Однією із дієвих моделей, що враховує особливості сучасного розвитку, є екосистема.

Уперше термін «бізнес-екосистема» з'явився у 1993 р. у статті Дж. Мура [13]. Автор створив нову метафору конкуренції, взяту з вивчення біології та соціальних систем. Він запропонував розглядати компанію не як учасника якоїсь однієї галузі, але в рамках бізнес-екосистеми, що охоплює різні галузі промисловості. У бізнес-екосистемі компанії «спільно розвиваються» навколо нових інновацій, співпрацюючи і конкурентно підтримуючи нові продукти для задоволення потреб клієнтів. У 2014 р. всесвітньо відома транснаціональна компанія Deloitte Touche Tohmatsu Limited опублікувала ґрунтовну доповідь «Бізнес-екосистеми досягають віку повноліття», в якій визначається, що екосистеми – це динамічні спільноти різноманітних акторів, що розвиваються разом, створюють і захоплюють нову цінність завдяки більш досконалим моделям одночасного співробітництва та конкуренції [11]. Екосистеми мають широкий спектр форм, розмірів та різновидів, основними характеристиками яких є такі: екосистеми дають змогу та заохочують участь різноманітного кола (великих та малих) організацій, а часто й окремих людей, які разом можуть створювати, масштабувати та обслуговувати ринки, що перевищують можливості будь-якої однієї організації. Це забезпечує необхідну різноманітність для здорової системи; учасники спільноти взаємодіють та створюють зростаючі за складністю способи, які історично майже неможливо було б формально координувати «зверху вниз»,

застосовуючи вже розповсюджені технології та інструменти зв'язку та співпраці. Це зумовлює існуючий динамізм та значний прихований потенціал до більш продуктивного розвитку екосистеми в перспективі; учасників, часто включаючи клієнтів, пов'язують деякі поєднання спільних інтересів, цілей та цінностей, які спонукають їх колективно плекати, підтримувати та захищати екосистему як спільну «загальну». Кожен робить внесок, кожен отримує користь. Це підвищує довговічність екосистем.

Відмінна характеристика багатьох екосистем полягає у тому, що вони формуються для досягнення чогось спільного, що виходить за межі ефективного масштабу та можливостей будь-якого окремого суб'єкта (або навіть групи схожих суб'єктів). Екосистемний підхід до реалізації економічних відносин дає можливість формування нових взаємозв'язків та співпраці для вирішення зростаючих соціальних та екологічних проблем (сприяючи реалізації концепції сталого розвитку); використання творчого та інтелектуального потенціалу учасників; прискорення навчання, створення, впровадження та використання інновацій; взаємодія зацікавленим сторонам більш комплексно внаслідок поширення міжнародного контексту співпраці, а отже, механізм взаємодії також реалізовуватиметься у цьому напрямі як мережа цінностей. Основна цінність екосистем полягає у комплексності рішення, коли не потрібно «стикувати» складники. Всі учасники системи вже відпрацювали схеми взаємодії й розуміють реальний час, який знадобиться для видачі результату.

Цифрові технології особливо швидкими темпами впроваджуються у фінансовій сфері, наданні фінансових послуг, що зумовило виникнення фінтех-сектору. У широкому розумінні це поняття означає галузь економіки, яка об'єднує компанії, що використовують новітні розробки, для надання якісніших фінансових послуг. У вузькому значенні фінтехами називають самі компанії, які належать до цієї галузі (рис. 1).

Технологічні інновації, які уможливають розвиток фінтеху, включають: інтерфейси програмування додатків, штучний інтелект, машинне навчання, великі масиви даних (Big Data), технології розподіленого доступу (наприклад, Blockchain), хмарні технології, розумні контракти, криптографію та біометрію [4]. Фінансові технології значно розширюють можливості створення нових фінансових продуктів та надання фінансових послуг, сприяють наростанню складності й водночас гнучкості всієї економічної системи, створюють можливості зниження трансакційних витрат, однак і можливості зростання ризиків та проблеми збереження конфіденційності трансакцій.

Рис. 1. Структура ринку фінтех за типами компаній та напрямками

Джерело: розробка авторів

Поштовх розвитку фінтех-сектору дали зміни європейського регуляторного законодавства, передусім поява директиви Європейської другої Директиви платежів (PSD2), які зобов'язують банки відкривати їх програмний софт (API) довірчій третій стороні, якщо споживач дає на те свою згоду, що робить доступ до платіжного ринку для нефінансових інститутів простішим унаслідок простоти реєстрації.

Подальший розвиток фінансових технологій пов'язаний не тільки з платежами й грошовим обігом, він потенційно впливає на страхування, інвестування, залучення капіталу, депозити і кредитування. Вже сьогодні іншуртех (страхові технології) перестав бути просто частиною фінтех і виділився в самостійний напрям. Іншуртех – це сегмент фінтех, що забезпечує інструменти та механізми розв'язання існуючих проблем та реалізації нових можливостей страхування. Соціальні та технологічні тенденції, які суміщають потреби клієнта й очікування, є джерелом можливості для технологічно обізнаних страховиків. Ті учасники ринку, які приймають рішення та адаптують їхні пропозиції щодо зміни вимог клієнта, зможуть підтримувати свої позиції на ринку.

Окремим напрямом використання фінансових технологій є спеціалізовані регулятивні та наглядові технології. Регулятивні технології

RegTech – це інформаційні технології у сфері фінансів, які забезпечують дотримання виконання регуляторних вимог учасникам фінансових ринків. Такі технології допомагають фінансовим інститутам відповідати вимогам регуляторних органів, забезпечуючи перевірку та захист даних, автоматизацію звітності, ризик-менеджмент, ідентифікацію клієнтів. Наглядіві технології SupTech – це технології для регуляторних органів фінансової сфери, вони дають змогу автоматизувати та оптимізувати адміністративні й операційні процедури, оцифровувати дані та робочі інструменти, поліпшують аналітику даних, особливо в режимі реального часу, дають змогу підвищити достовірність і якість звітної інформації, а також удосконалити систему підтримки прийняття рішень. Технологічні зміни змушують регуляторів переглянути свій наглядівий підхід, щоб уникнути відставання тих, за ким вони наглядають, і підхід до створення регуляторних рамок, оскільки регулювання має бути гнучким, інноваційним, спільним.

Також фінансові технології використовуються інститутами фондового ринку. Наприкінці 2017 р. Австралійська фондова біржа підтвердила, що вона використовує технологію блокчейн для її очищення та розрахунків, можливо, вона стала першою фірмою на ринках капіталу,

що використовує технологію розподіленого доступу у масштабах реального світу [9].

Розвиток цифрових та нових фінансових (на їх основі) технологій зумовлює формування шерингової економіки – економіки обміну вільними ресурсами і колективного споживання. Базується вона на шерингу – спільному використанні товарів і послуг, а не на володінні ними, тобто виступає як модель споживання. Вона дає можливість створити надійні зв'язки між будь-якою кількістю людей, зменшити трансакційні витрати, час і відстань, майже створюючи комунікаційний простір, який миттєво доступний зі смартфона чи комп'ютера в будь-якому місці й у будь-який час. Організаційна форма компаній, що використовують концепцію шерингу, скоріше IT-платформи, що використовують розробки фінтех, включаючи обробку та аналіз великих даних. Компанії не виробляють самостійно ніяких продуктів, а тільки аналізують потреби клієнтів і поставляють їм бажані продукти та послуги. Шерингова економіка втілює концепцію екосистем не тільки в галузевому аспекті, а й у контексті стадій суспільного відтворення, адже екосистема виникає тоді, коли актор або група акторів вирішують мобілізувати велику кількість незалежних учасників, щоб працювати разом, досягаючи загальних цілей. Екосистема завжди повинна мати ідею. Щоб створити екосистему, необхідно залучити учасників, які мають достатньо ресурсів, можливостей, компетенції та капіталу, щоб реалізувати ідею. У спільноті екосистеми кожен учасник працює на спільну ідею та посилює один одного, тому не потрібно мати у себе всі ресурси, а потрібно мати партнерів із необхідними ресурсами. Саме цей принцип екосистем актуальний для ефективного функціонування ринку фінансових послуг та фінансових інститутів.

Поява фінтех-компаній та фінтех-рішень, їх успішне проникнення в сегменти ринку фінансових послуг, традиційно займані банками та небанківськими фінансовими інститутами, призвела до дискусій про майбутнє фінансових інститутів і навіть про можливе їх зникнення і заміну фінтех-компаніями. Під впливом сучасних фінансових технологій фінансові інститути можуть отримати безліч вигід, підвищити конкурентоспроможність. У цих умовах актуальним завданням стає створення єдиного простору, що об'єднує традиційні фінансові інститути та фінтех-сферу в рамках цифрового середовища, тобто створення віртуально-реальних фінансових платформ – екосистем фінансових послуг. Екосистему фінансових послуг можна визначити як бізнес-модель фінансового посередництва, що забезпечує продуктивнішу співпрацю та конкуренцію для створення кращого клієнтського

досвіду, в якій будуть встановлені партнерські відносини з усіма виробниками фінансових продуктів і послуг, а також супутніх товарів. Побудова такої екосистеми вимагає забезпечення омніканальної взаємодії з клієнтами (новий інтегрований, більш персоніфікований підхід до клієнтів, який припускає можливість надання клієнтам різних каналів продажів – віртуальних або реальних, їх швидке інформування та врахування запитів), гнучкості та адаптивності послуг, що надаються, їх кастомізації (розроблення необхідного клієнту продукту на основі вивчення накопичуваної інформації про попередні покупки та вивчення поведінкових моделей). Також необхідно врахувати ту обставину, що основою екосистеми є високотехнологічна платформа.

У будь-якій екосистемі присутні ключові гравці, які визначають ідеї та правила гри, й нішеві гравці, які, працюючи в екосистемах, підсилюють свої можливості та водночас підсилюють ключового гравця. При цьому діє й зворотний зв'язок: ключові гравці, щоб залишатися сильними, повинні забезпечити силою й нішевих учасників, оскільки останні є основою реалізації їхніх завдань, відповідно, інтереси всіх збалансовані.

Аналіз особливостей становлення фінансової системи України та розвитку ринку фінансових послуг підкреслює їх інституціональну зумовленість попередньою траєкторією розвитку. Зазначені особливості виявляються у: розбудові банкоцентричної моделі; закріпленні інсайдерської бізнес-моделі банківництва, чому сприяла інформалізація владних відносин; відсутності на початкових етапах формування ринку фінансових послуг необхідних спеціалістів і практики функціонування небанківських фінансових інститутів, а також нормативно-правового забезпечення; слабкому розвитку інститутів приватного інвестування та вкладання коштів у цінні папери внаслідок невисокої фінансової грамотності; скомпрометованості діяльності інвестиційних компаній фінансовими пірамідами періоду ваучерної приватизації 90-х років; низькій спроможності домогосподарств заощаджувати, зумовленій загальною економічною ситуацією в Україні, що відображається на ресурсах фінансових інститутів; низькому рівні довіри до фінансових інститутів та недостатньому рівні захисту споживачів послуг небанківських фінансових інститутів, що зумовлюють консервативну поведінку домогосподарств у прийнятті рішень відносно напрямів інвестування заощаджень. Нині фінансовий сектор в Україні найбільш динамічно сприймає нові цифрові технології. Так, ураховуючи класифікацію фінтех-компаній, активно розвивається сфера платежів і валют, починають розвиватися платформи (табл. 1).

Компанії українського сектору фінтех за сферами діяльності

Напрямок роботи	Компанії українського фінтеху
Платежі і грошові перекази	Fondy, LeoGaming, Uplata, Portmone, PayLastic, Mosst, CoinPay, GlobalMoney, Pay2You, Fint, Way4Pay, WideUp, Platon, iPay.ua, Agency21, UA pay, LiqPay, iBox, Electrum, Forpost, EasyPay
Мобільні гаманці	MAXI, JetBeep, Wallets Factory
Іншуртех (стартапи у сфері страхування)	Ewa, Insart, Alfa Protection, SPOKK, Sureberry, Nexstep Solution
Кредитування	MoneyVeo, «Позичайко», Finhub, MoCash, AmoCredit, Гроші Всім, Upstarter, Credit Plus, «Компаньон Финанс», «Кредит Маркет», P2B Credit, MyCredit, CCLoan, Creditor
Криптовалюти/ Блокчейн	Kuna, «Карбованець», Atticlab, BitFury, Distributed Lab, Blockchain Lab, btcu.ua
Управління фінансами	Finance controlling, HomeMoney, Mtax, Finkee, CoinPay, Повертай
Регтех	Open Public Finance, Opendatabot, Ring, YouControl
Legaltech	AXDRAFT, Monitor.Estate
Технології та інфраструктура	UnityBars, Igama, Bintels, PayCoreIO, ProCard, SkyService, Smart Data, Team 301, UnityBars, Bnesis, Corezoid, AIRouting, ProZorro, SDK.finance
Вендори	Cisco, SAS, BPC, Oracle, IBM
Кібербезпека	Safebase, KYTE Consultants, Alfa Protection, Hideez Group
Маркетплейси	Treeum, HOTLINE.FINANCE
Телеком	«Київстар», Lifecell, Vodafone
Діджитал і необанки	Monobank, Alfa Digital, OptBank, Forward Bank, MPT PAY, Uplata, Хмарка, Finik.Pro
Міжнародні платіжні системи і процесингові центри	TASLink, «Український процесинговий центр», Mastercard, Visa
Екосистема	The Garage, 1991 Open Data Incubator, HiTech Office, SeedStars, UNIT. City, EY, Radar Tech, Fintech Stars, Fintech Cluster, Future, Re:Actor
Медіа	Finance.ua, Startup Network, PAYSPACE, «МинФин», Lira.Tech

Джерело: складено авторами за даними [1]

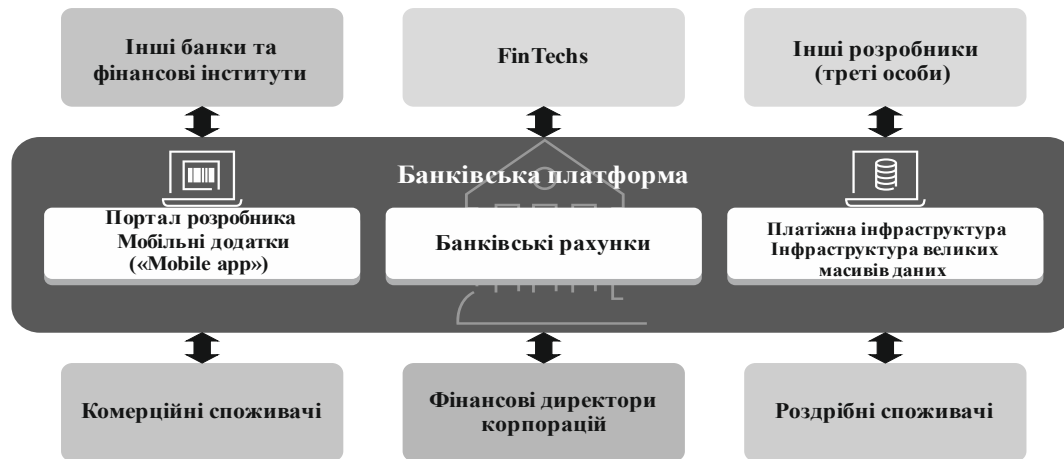
За даними каталогу фінтех-компаній України – 2019, у 2018 р. в Україні з'явилася 21 компанія, яка працює у сфері фінансових технологій, і сьогодні їх уже понад 100. 63% українських фінтех-компаній фінансуються виключно за свій рахунок і стільки ж пройшли точку беззбитковості. Водночас 14% компаній мають штат із понад 75 осіб. Ще 43% українських фінтех-компаній працюють на міжнародному ринку. Більшість українських фінтех-компаній перебуває на стадії початку продажів або масштабування бізнесу, і лише кожна п'ята компанія є зрілою [1].

Сьогодні, урахувавши переважаючий розвиток банківського сектору в Україні, можливе формування на основі колаборації різних видів фінансових посередників екосистеми фінансових послуг (рис. 2). Використання такої моделі ведення бізнесу на основі нових цифрових технологій, які вимагають довірчих відносин та співпраці, по-іншому вирішує проблему обмеженості ресурсів.

Платформа фінансових послуг, організована як екосистема, розширює охопленість потреб споживача, включає як платіжні, фінансові, так

і супутні послуги, необхідні для життєдіяльності. Використання фінансових технологій впливає як на структуру, діяльність, пропозицію фінансових інститутів, так і на поведінку споживачів. Фінансові технології швидко змінюють звички й очікування споживачів фінансових послуг. Споживачі звикли мати доступ до всієї необхідної інформації в будь-який час і в будь-якому місці, очікують однакового рівня сервісу від великих і малих компаній, хочуть мати доступ до всіх функцій через мобільний додаток міжнародного банку і місцевої кредитної організації, сподіваються користуватися кредитними платіжними інструментами в будь-якій точці ритейлу. Усі ці приклади демократизації послуг зумовлюють формування нових поведінкових установок.

Зважаючи на наявну потребу у якісних і недорогих фінансових послугах для різних категорій споживачів в Україні, необхідно зауважити, що фінтех-рішення, які будуть орієнтовані на фінансову інклюзивність та масовий ринок, мають найбільший потенціал для зростання, а отже, потребують відповідного інституціонального забезпечення.

Рис. 2. Екосистема фінансових послуг з урахування цифровізації

Джерело: розроблено авторами

Щоб ринок фінтех-компаній розвивався, необхідно визначити, яких змін правового поля потребує галузь. Важливість та масштабність змін у сфері фінансових послуг вимагають змін інституціонального середовища. Фінансові регулятори мають урахувувати інтереси зацікавлених сторін щодо впливу новітніх технологій на сектор фінансових послуг як із погляду постачальників фінансових послуг, їх споживачів, так і з погляду відповідності регулюючої й наглядової структури основним принципам технологічного нейтралітету, пропорційності та цілісності, а також сприяння технологічним інноваціям. Так, Комісія з технологічних інновацій у сфері фінансових послуг ЄС визначає: технологічний нейтралітет має гарантувати, що для однієї й тієї ж діяльності регулюються однакові норми незалежно від того, як поставляється послуга, щоб інновації були ввімкненими та збереглися рівноправні умови; пропорційність відображає бізнес-модель, розмір, системне значення, а також складність та транскордонну діяльність регульованих суб'єктів; посилення цілісності передбачає, що застосування технологій до фінансових послуг повинно сприяти підвищенню прозорості ринку на користь споживачів та підприємств, не створюючи необґрунтованих ризиків (наприклад, зловживання ринком, порушення правил, проблеми в галузі кібербезпеки, системні ризики) [12].

Для пристосування відповідності інституціонального забезпечення функціонування фінтех-індустрії та нових фінансових продуктів із використанням фінансових технологій уперше у Великобританії було використано новий інституціональний інструмент – регуляторну пісочницю (спеціальний регуляторний режим для фінтех-компаній). Це особливий правовий режим, що дає змогу юридичним особам, які займаються розробленням нових

фінансових продуктів і послуг, проводити в обмеженому середовищі експерименти щодо їх упровадження без ризику порушення чинного законодавства. Робота такого регуляторного режиму дає змогу знизити правову невизначеність і юридичні ризики для учасників фінансового ринку завдяки тому, що чинне законодавство і регулювання не завжди повною мірою враховує особливості нових фінансових рішень. За результатами експерименту формуються правила для нових технологій, а також відбувається прискорювання виведення нових фінансових рішень на ринок.

Таким чином, можна визначити основні напрями інституціональних змін фінансових систем, які відбуваються у світі й в Україні: зміни нормативно-правового забезпечення щодо розвитку фінтех-сектору та функціонування нефінансових компаній, які надають фінансові послуги; розвиток спеціалізованої інфраструктури (хакатони, хаби, Інтернет-платформи); впровадження нових бізнес-моделей надання фінансових послуг (шерингова економіка) та функціонування фінансових установ (екосистема); децентралізація мережі надання фінансових послуг; розповсюдження фінтех на сектор небанківських установ (іншуртех). Прискорення темпів технічного прогресу значно актуалізує проблеми регулювання фінансового сектору.

Реформування фінансового сектору країни відбувається відповідно до заходів Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 р., яка була прийнята в 2015 р., та з урахуванням внесених у 2017–2018 рр. змін [2]. Оновлена Комплексна програма приділяє увагу таким напрямам, як розвиток інфраструктури платіжного ринку України, розвиток та регулювання діяльності фінтех-компаній та краудфандингу, розроблення національної стратегії

підвищення рівня фінансової обізнаності тощо. Подальші реформи мають бути спрямовані на вдосконалення нормативно-правового забезпечення функціонування фінансової системи з урахуванням нових тенденцій розвитку; реформування системи державного регулювання фінансового сектору; розвиток нової інфраструктури фінансової системи, комплексне впровадження інноваційних рішень. Це стосується продовження гармонізації правового поля України з директивами Європейського Союзу щодо електронних грошей, віддаленого відкриття рахунків, багаторівневої ідентифікації клієнтів (KYC), PSD2, відкритих API та використання третіх сторін як агентів. Необхідно зауважити, що Національний банк України підтримує розбудову фінтех-ринку України шляхом розвитку таких проектів, як: підготовка процесу імплементації норм Європейської другої платіжної директиви у національному законодавстві, модернізація системи електронних платежів НБУ, створення Нацбанком експертної ради з питань комунікації з інноваційними компаніями, тестування електронної гривні.

Висновки з даного дослідження. Цифровізація – визнаний механізм економічного зростання завдяки здатності технологій позитивно впливати на ефективність, результативність, вартість та якість економічної, суспільно-громадської та особистої діяльності. Ринок фінансових послуг сьогодні найбільше і найшвидше відчуває трансформуючий вплив новітніх цифрових технологій. Цифровізація зумовлює зміну правил та моделей, що вимагає інституціональних та функціонально-організаційних змін фінансового сектору. В умовах цифрової трансформації економічних систем більш швидкими темпами відповідні технологічні досягнення впроваджуються в діяльність фінансового сектору, змінюючи як склад, структуру та принципи діяльності фінансових інститутів, так і впливаючи через зміни фінансової системи на структурні компоненти економічної системи у цілому. Так, зміни відбуваються на всіх рівнях економічної агрегації через усю сукупність

зв'язків економічних суб'єктів: координаційних, реординаційних та субординаційних.

Розвиток фінансових технологій зумовлює появу нової фінансової інфраструктури; впливає на конкуренцію фінансових інститутів; спричиняє розмивання меж сфер економічної діяльності, появу нових ринків та нових форм їх функціонування; сприяє впровадженню нових бізнес-моделей (маркетплейси, екосистеми), нових форм, в яких пропонуються та реалізуються фінансові продукти; дає змогу створювати нові канали взаємодії з клієнтами та нові моделі прискореного перетворення клієнтського досвіду (digital customer experience); забезпечує нові регуляторні інструменти та способи дотримання їх відповідності фінансовими інститутами та компаніями. Отже, зміни внаслідок запровадження інновацій у колаборації технології – фінанси – інститути охоплюють весь відтворювальний процес і створюють можливості для всіх країн за умови вчасної й адекватної реакції.

Швидкі темпи запровадження цифрових інноваційних технологій у діяльність інститутів фінансового посередництва зумовлюють необхідність реформування системи державного регулювання фінансової системи. Інституціональні зміни регуляторного середовища фінансового посередництва стосуються розподілу функціональних обов'язків між регуляторами щодо фінтех (закон про СПЛІТ – реформа регуляторів ринку фінансових послуг – ще на розгляді в парламенті), використання спеціальних інструментів, можливостей гармонізації вітчизняного фінансового законодавства з фінансовими директивами ЄС. Фінансовим регуляторам необхідно враховувати інтереси зацікавлених сторін щодо впливу новітніх технологій на сектор фінансових послуг як із погляду постачальників фінансових послуг, їх споживачів, так і з погляду відповідності регулюючої й наглядової структури основним принципам технологічного нейтралітету, пропорційності та цілісності, а також сприяння технологічним інноваціям.

Список використаних джерел:

1. Каталог фінтех-компаній України 2019. URL: <http://fintechua.org/FintechCatalog19Ukr.pdf?> (дата звернення: 10.08.2019).
2. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43352266> (дата звернення: 10.03.2019).
3. Поченчук Г.М. Інституціональний розвиток економіки в умовах фінансової глобалізації: монографія. Київ: ЦУЛ, 2016. 420 с.
4. Поченчук Г.М. Фінансові технології: розвиток і регулювання. *Економіка і суспільство*. 2017. № 13. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/13_ukr/200.pdf (дата звернення: 10.08.2019).
5. Саврук Г. Бизнес-экосистемы. Логика ведения бизнеса, которая позволила Amazon победить Sony. URL: <https://biz.nv.ua/experts/biznes-korporacij-i-lokalnyh-kompaniy-kak-organizovat-50027774.html> (дата звернення: 10.08.2019).

6. Федулова Л.І., Марченко О.С. Інноваційні екосистеми: сутність та методологічні засади формування. *Економічна теорія та право*. 2015. № 2(21). URL: http://econlaw.nlu.edu.ua/wpcontent/uploads/2015/11/2_21.pdf (дата звернення: 11.08.2019).
7. Яремчук Р.Є., Коломієць О.Г. Формування інституційного середовища розвитку інноваційної екосистеми України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2016. Вип. 3. С. 9–14.
8. Як шерингова економіка змінює світ. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2016/09/5/603709/> (дата звернення: 10.10.2016).
9. Blockchain for Capital Markets. URL: <https://thefintechtimes.com/bitcoin-cash-set-to-be-the-next-huge-cryptocurrency-boom> (дата звернення: 11.04.2019).
10. Bukh R., Heeks R. Defining, Conceptualising and Measuring the Digital Economy. *Global Development Institute working papers*. 2017. № 68. URL: <https://diodeweb.files.wordpress.com/2017/08/diwwkppr68-diode.pdf> (дата звернення: 05.06.2018).
11. Business ecosystems come of age. Part of the Business Trends series. URL: https://www2.deloitte.com/content/dam/insights/us/articles/platform-strategy-new-level-business-trends/DUP_1048-Business-ecosystems-come-of-age_MASTER_FINAL.pdf (дата звернення: 10.08.2019).
12. FinTech, RegTech and SupTech: What They Mean for Financial Supervision. URL: <http://res.torontocentre.org/guidedocs/FinTech%20RegTech%20and%20SupTech%20-%20What%20They%20Mean%20for%20Financial%20Supervision.pdf> (дата звернення: 11. 07.2019).
13. Moore J.F. Predators and prey: a new ecology of competition. *Harvard Business Review*. 1993. May-Jun 71(3). P. 75–86.

References:

1. Katalog fintex-kompanij Ukrainy (2019). URL: <http://fintechua.org/FintechCatalog19Ukr.pdf?> (data zvernennia: 10.08.2019).
2. Kompleksna programa rozvytku finansovogo sektoru Ukrainy` do 2020 roku. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43352266> (data zvernennia: 10.03.2019).
3. Pochenchuk G. (2016). *Instytucjonalnyj rozvytok ekonomiky v umovax finansovoyi globalizaciyi* [Institutional economic development in the context of financial globalization]. Kyiv : Center for Educational Literature. (in Ukrainian)
4. Pochenchuk G. (2017). Finansovi tehnologiyi: rozvytok i regulyuvannya [Financial technologies: development and regulation]. *Economy and society*, no. 13, pp. 1192–1198. (in Ukrainian)
5. Savruk G. Byznys-ekosystems. Logyka vedenyya byznesa, kotoraya pozvolyla Amazon pobedyt Sony [Business ecosystems. The logic of doing business that allowed Amazon to defeat Sony]. URL: <https://biz.nv.ua/experts/biznes-korporaciy-i-lokalnyh-kompaniy-kak-organizovat-50027774.html> (data zvernennia: 10.08.2019).
6. Fedulova L.I., Marchenko O.S. (2015). Innovacijni ekosystemy: sutnist ta metodologichni zasady formuvannya [Innovative ecosystems: essence and methodological principles of formation]. *Economic theory and law*, no 2(21). URL: http://eco-ntlaw.nlu.edu.ua/wpcontent/uploads/2015/11/2_21.pdf (data zvernennia: 11.08.2019).
7. Yaremchuk R.E., Kolomiets O.G. (2016). Formuvannya instytucijnogo seredovyshha rozvytku innovacijnoyi ekosystemy` Ukrainy [Formation of institutional environment for development of innovative ecosystem of Ukraine]. *Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*, vol. 3, pp. 9–14. (in Ukrainian)
8. Yak sheryngova ekonomika zminyuye svit [How the sharing economy is changing the world] (2016). URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2016/09/5/603709/> (data zvernennia: 10.10.2016).
9. Blockchain for Capital Markets (2019). URL: <https://thefintechtimes.com/bitcoin-cash-set-to-be-the-next-huge-cryptocurrency-boom> (data zvernennia: 11.04.2019).
10. Bukh R., Heeks R. (2017). Defining, Conceptualising and Measuring the Digital Economy. *Global Development Institute working papers*. No. 68. URL: <https://diodeweb.files.wordpress.com/2017/08/diwwkppr68-diode.pdf> (data zvernennia: 05.06.2018).
11. Business ecosystems come of age. Part of the Business Trends series. URL: https://www2.deloitte.com/content/dam/insights/us/articles/platform-strategy-new-level-business-trends/DUP_1048-Business-ecosystems-come-of-age_MASTER_FINAL.pdf (data zvernennia: 10.08.2019).
12. FinTech, RegTech and SupTech: What They Mean for Financial Supervision. URL: <http://res.torontocentre.org/guidedocs/FinTech%20RegTech%20and%20SupTech%20-%20What%20They%20Mean%20for%20Financial%20Supervision.pdf> (data zvernennia: 11.07.2019).
13. Moore J.F. (1993). Predators and prey: a new ecology of competition. *Harvard Business Review*. May-June 71(3), pp. 75–86.